फसल काट्ने र उपचार

जब सबैभन्दा माथिको अलैंचीको कोसा खैरो र कालो हुन्छ, यो कटाईको लागि सही समय हो। कोसा लाग्ने बोटहरू 35-45 cm को उचाइमा काटिन्छ र पूर्ण परिपक्वताको लागि 10-15 दिनको लागि छोडिन्छ। फसल काटिसकेपछि यसलाई सुकाइन्छ ताकि कोसामा चिसो नमीपन नहोस। परम्परागत रूपमा भट्टीमा अलैंचीका कोसाहरूलाई तातो धुँवाले सुकाइन्छ। यसो गर्नाले गाढा खैरो रङ्गमा कोसाहरू परिणत हुन्छन् जुन बजारमा कम प्राथमिकता छ। कृषकहरुलाई ICRI परिमार्जित भट्टी को उपचार को लागी प्रयोग गर्न सल्लाह दिएको छ।

Published by

Department of Horticulture, Sikkim University
6th Mile Tadong, Gangtok District, 737102
lsharma@cus.ac.in

Under the project
Conservation, Promotion and Intensification of Local Crop Landraces or Germplasm for Livelihoods of Organic Farmers in Sikkim

Sponsored by:

NATIONAL MISSION ON ORGANIC MISSION
Ministry of Environment, Forest & Climate Change, Govt. of India
NMHS Nodal Institute: G.B. Pant National Institute of Himalayan Environment & Sustainable Development (GBPNIHESD)

Cite: Sharma K N, Limbu S, Sharma L and Sherpa P. 2020. Cultivation practices of Large Cardamom (Pamphlet). Department of Horticulture, Sikkim University.

Extension Bulletin-07/NMHS/2020

ठूलो अलैंचीको खेति

Authors
Khom Nath Sharma, Suren Limbu,
Laxuman Sharma and Pema Sherpa

Department of Horticulture, Sikkim University
6th Mile Tadong, Gangtok District, 737102
lsharma@cus.ac.in

परिचय

ठूलो अलैंची (*Amomum subulatum* Roxb), Zingiberaceae परिवारको सदस्य हो । यो मुख्य नगदी बाली मध्ये एक हो जुन उप हिमालय राज्य सिक्किम र पश्चिम बंगालको दार्जिलिङ जिल्लामा खेती गरिन्छ । सिक्किम भारतको ठूलो अलैंचीको सबैभन्दा ठूलो उत्पादक राज्य हो । उत्तरा खण्डको केही भागमा र केही अन्य उत्तर पूर्वी पहाडी राज्यहरूमा पनि यसको खेती गरिन्छ । नेपाल र भुटान अन्य दुई हिमालयी देशहरूमा पनि यसको खेती गरिन्छ । अलैंची बाह्रैमास हरियो हुने बिरुवा हो । यसको फूल पहेंलो हुन्छन् र सामान्यतया भमराहरूले गर्दा प्रजनन हुने गर्दछ ।

हावापानी र माटो

यो बाली 1000-2000 मिटर उचाइमा 3000-3500 मिलिमिटर प्रति वर्ष वर्षाको साथ वन रूखहरूको छायामा राम्रोसँग बढ्छ । गहिरो र राम्रो निकास भएको माटो अलैंचीका लागि उपयुक्त हुन्छ । प्रायजसो अलैंचीको विरूवा भिरालो भूभागमा उब्जाउन सकिन्छ, तर मध्यम ढलान भएको जमिनलाई प्राथमिकता दिइन्छ । बिरुवाहरू सामान्यतया झोराहरू (साना मुहानहरू) छेउमा हुर्किन्छन् । पहाडी खोलाको ओसिलो र छायादार छेउमा र पहाडी ढलानमा गहिरो र राम्रो निकास भएको माटोमा राम्रो फल्छ ।

मलखाद (Nutrient Management)

सिक्किमका किसानहरूले प्राय: प्रत्यारोपणको समयमा मात्र पोषक तत्वहरू प्रयोग गर्छन् । दिगो उत्पादकत्वका लागि अप्रेल महिनामा ४-५ केजीमा राम्ररी कुएको गाईको मल हाल्न आवश्यक पर्दछ ।

जग्गा तयारी

विशेष गरी रोप्ने जग्गालाई सफा गरी सिँचाइ प्रणाली, कम्पोष्टपिट बनाइएको हुन्छ अनि क्युरिङ युनिट (भट्टी) बलीकै छेउछाउमा बनाइएको हुन्छ । मनसुन सुरु हुनु अघि 30 cm^3 खाडल खनेको हुनुपर्छ अनि खाडलमा माटो र गाईको मल (FYM) को मिश्रण गरी हाल्नुपर्छ ।

बिरुवा रोप्ने उपयुक्त समय मई र जुलाई महिना हो । विरूवा रोप्ने समयमा विरूवा छान्दा एउटा अलिक छिपिएको हाँगा अनि एक देखि दुईटा कलिला मुनाहरू निस्किएको विरूवा सार्न योग्य हुन्छ । विरूवा रोप्दा बेसी गाड्नु हुँदैन । विरूवा रोपिसकेर एउटा थाङ्ग्राले सहयोग दिनुपर्छ अनि पात-पतिङ्गरहरूले रोपेको ठाउँमा छोपिदिए माटोको नमीपन कायम रहन्छ औ छिट्टो सँग विरूवा जाग्न सफल हुन्छ ।

नर्सरी व्यवस्थापन

अलैंची प्रसरण प्रायजसो बीउ वा यसको कलिला मुनासँगैका जरा भएका विरूवाबाट सारिन्छ । नर्सरीको लागि फेदको र बीचबाट अलैंचीका कोसाहरू चयन गरिन्छ । यसको बीउ सेप्टेम्बर-अक्टोबरमा रोपिन्छ । बीउ राख्दा ड्याङ्गमा 10 cm को दूरीमा छरिन्छ । ड्याङ्गमा पातपतकरहरूले छोपिदिनुपर्छ । बीउ रोपेको २५-३० दिन बादमा उम्रने गर्दछ । जब बिरुवाहरू 3-4 पातको चरणमा पुग्छन्, तिनीहरूलाई माध्यमिक नर्सरीमा प्रत्यारोपण गरिन्छ वा बिरुवाहरू माटो, बालुवा र गाईको मलले भरिएको पोलीब्यागमा रोपिन्छ । जब विरूवा 45-60 cm को उचाईमा हुन्छ अनि 2-3 वटा सम्म हाँगा निस्किएको हुन्छ तब यसलाई जमीनमा सारिन्छ ।

गोडमेल

नोभेम्बर-मार्चको समयमा सुख्खा हुने भएकोले यसली सिँचाइँ द्वारा माटोलाई नमी बनाउनू पर्ने हुन्छ । यो बाली ओझेलमा फस्टाउने भएको कारणले गर्दा यसलाई ओझेलको आवश्यकता पर्दछ । बाली खेतमा छायाका लागि प्रयोग हुने रुखहरू पानीसाज, अर्गेल्ली, असारे, उत्तीस, चिलौने आदि हुन्, तर बढी छायाबाट बच्न छायाँका रुखका हाँगाहरू छाँट्नु आवश्यक हुन्छ । झारपातको प्रभावकारी नियन्त्रणका लागि वर्षमा कम्तीमा तीनवटा झारपात उखेल्ने गरिन्छ । झारपात पछि, सुकेका पातहरू र अन्य थोपा सामग्रीहरू बिरुवाको आधार वरिपरि मल्चको रूपमा प्रयोग गरिन्छ । फूल फुल्ने क्रममा, यो सुनिश्चित गर्नुपर्दछ कि झारपात वा अन्य पात-पतिङ्गरहरूले फुललाई छोप्न दिनु हुँदैन ।